

Член Національної спілки краєзнавців України Василь Колісник
/моб. тел. 0971241594 /

ВОЗНЕСЕНСЬКЕ: ПОДІЇ 250-РІЧНОЇ ДАВНИНИ **«Справа про згорілу церкву села Вознесенського 1773 року»**

19 серпня 1773 року в Переяславську консисторію від Золотоніського духовного правління подано донесення на розгляд про те, що від священника села Вознесенського Стефана Іванова та управителя прапорщика Мирона Хвастова, надійшло повідомлення, в якому сповіщалося, що новозбудована коштом власника села бунчукового товариша Дмитра Білухи і освячена 13 липня приходська церква Вознесіння Господнього **15 серпня** того ж року згоріла вщент. Донесення підписали священники Золотоніської протопопії ЄвтихІванецький та Даміан Максимович.

Єпископ Переяславський Іов (Базилевич) 22 серпня 1773 року дав розпорядження розслідувати справу достовірно, а приход передати під нагляд найближчого священника приходу.

Вочевидь звістка про надзвичайно прикру подію в селі Вознесенському, де новозведена церква прослуживши пастві лише місяць вщент згоріла надійшла по інстанції до самого верху владної піраміди.

12 вересня 1773 року в Переяславську консисторію згадані священники доповідали рапортом про отриманий до виконання із Переяславської Єпископії 27 серпня «Ії Імператорської Величності (*Катерини II*) указ», в якому наказувалося ретельно розслідувати і визначити причину згорання церкви.

Але ще перед тим від Золотоніського духовного правління в село Вознесенське для з'ясування обставин, що призвела пожежі та її наслідків було надіслано комісію у складі священників: іркліївського Дем'яна Завойка та кропивнянського Якова Петрашевича. 2 вересня священник Вознесенського приходу в поясненні повідомляв, що **15 серпня** (у неділю) по завершенню відправи Божественної літургії, він особисто і пономар виходячи з церкви оглянули її і вогню ніде не бачили. Немічний дячок цього приходу Антон Іванов, вийшовши приліг відпочити під церквою з лівого боку, і з часом угледівши дим, що виходив з середини церкви, прийшов і сповістив про це священника. Не гаючись, взявши ключі священник відімкнув двері та із згаданим дячком і Іваном підмайстерком взявши з собою води зайшли в церкву, де побачили, що в лівобічному притворі в кутку де складені товсті свічки, стіна і поміст уже горіли. Підмайстерок залив вогонь вдою. Одначе над тим місцем не змогли загасити високу стелю, від якої загорілась баня і вогонь вирвався назовні. Невдовзі в церкву прибув і управитель Мирон Якимович Хвастов і угледівши, що церкву вже неможливо загасити, наказав людям розібрати іконостас і бережно перенести в стару церкву яка знаходилася неподалік. Все церковне начиння: ікони, посуд, книги, ризницю, священницькі убори вдалось винести і розмістили в старій церкві. Вибрані були також п'ятеро дверей та двоє «криласів». По полудню на четверту (16-у) годину церква згоріла.

3-го вересня згадані священники від комісії рапортом доповідали в духовне правління про результат розслідування, повторивши пояснення вознесенського священника та додавши,

що «речі церковні знаходяться в цілості, іконостас в старій церкві згідно порядку поставлений, ризниця в доброму збереженні в олтарі, посуд на престолі і на жертovníку як і повинно розміщений. Приход же доручений священику лукашівському Славенському». Взяті в священика і управителя (*вознесенських*) пояснення додавалися для розгляду.

З урахуванням того, що стара церква збереглася і в ній врятоване церковне начиння було в необхідному об'ємі, 18 вересня 1773 року єпископ Переяславський дозволив проводити богослужіння.

Через рік, 24 липня 1774 року єпископу Переяславському Іову від Золотоніського духовного правління донесенням на розгляд сповіщалося, що 16 липня управитель села Вознесенського Мирон Хвастов подав донесення про те, що «пан Бунчуковий товариш Дмитро Білуха має намір на місці згорілої церкви» в селі Вознесенському заново звести своїм коштом новий храм Вознесіння Господнього, для цього всі необхідні матеріали заготовані «і ні в чому зупинки не буде», але до початку закладки якої ще не має дозволу Золотоніського духовного правління та єпископського благословіння.

12 жовтня 1774 року донесенням в Переяславську консисторію стосовно зведення церкви в селі Вознесенському Золотоніським духовним правлінням наводилося аргументація:

- 1 «... що окрім необхідних матеріалів «пан Білуха» визначив ще «1000 рублів грошей», а при необхідності ще надасть. Зазначено, що все церковне начиння є там в наявності.
- 2 «В тому Вознесенському церкві бути необхідно, тому що на віддаленості від інших приходів знаходиться, від Лукашівкиза десять, від Крупскогозаодинадцять, а від містечкаКропивної за сімнадцять верст і з приводу таких неблизьких віддалей їздити в зазначені місця для... отримання в потрібних випадках треб надто складно і незручно».
- «3 При цій церкві є приходських дворів 44, в них хат 176, душ чоловічої статі – 546, а жіночої – 448, які всі посполиті».
- «4 Священно та церковнослужителі на тих прибутках будуть утримуватися, на яких до того утримувались».
- «5 Місця як під церкву так и для проживання священику і церковнослужителям від володільця Пана Білухи визначені достатні, на яких вони й нині поживають».
- «6 Для сінокосу їм відведена власна його Пана Білухи лука яка знаходиться поблизу села... над річкую Згар'ю біля кручі... до тисячі кіп (*сіна*), а для хліборобства поблизу тієї луки поля (*оранки*) днів двадцять, на землю яку і запис в суді земським повіту Золотоніського до справи наданий».

Згадувався і указ її Імператорської Величності та Сятійшого Синоду від від 2 січня 1771 року в якому зазначено: «Де раніше церкви були, але після того поруйнувались або згоріли, таким після розслідування обставин там бути потрібно». І як останній аргумент наводилося, що «в утриманні її з священно та церковнослужителями сумніву не буде і кількістю дворів (*село*) не мале... Будувати дозволяється без звернення в Синод».

Підписали: консисторист і настоятель Стефан Гречка та ієрей Дмитрій Андреев.

26 серпня 1777 року секунд-майор Андрій Білуха сповістив Золотоніську протопопію про те, що в селі батька його Вознесенському, на місці згорілої церкви, по благословінню єпископа Іова, зведення нової церкви Вознесіння Господнього завершено, в храмі проводити богослужіння ніщо не заважає. Хоча новий іконостас ще не готовий, але незабаром обов'язково буде зроблений. Врятований з палаючої церкви іконостас до

придбання нового ще годиться. Дмитро Білуха доручив сину Андрію просити благословіння єпископа на освячення новозведеної церкви.

28 серпня 1777 року від Золотоніського духовного правління з інспекцією був направлений священник ЄвтихІванецький, який визначив, що в селі Вознесенському Вознесенська церква в цілому зведена: «в ній вікна навкруг, і двері, як і потрібно зроблені, престол, жертovníк і «кліроси» обидва маються: в ту церкву всі належні речі, як то на престольне одіяння та Святий *Антимінс даний цій церкві 1735 року за преосвященного **Арсена Берлагожий, тільки трішки потемнілий, Євангліє та інше необхідне для священнослужіння, священницькі чаші також і книги для відправлення богослужіння маються, і утримуються в старій церкві в збереженні повному, як і давні церковні відомості... іконостас... мається старинної роботи, невеликий але ще придатний, і для встановлення в новій церкві до виготовлення нового годний: із зовні церква ще не зацільована, наверху гонтою побита навкруг, окрім того, що з бабинця невелика частина побивки лишилась: наверху ж єдина баня не покрита, але найнятим майстром покривається. При тій же церкві на дзвінниці невеликих дзвонів три мається, і за всім вищезазначеним та дослідженим стосовно новозбудованої Вознесення Господнього церкви ніякого сумніву не передбачається».

** Антимінс – посвячена хустина із зашитою часткою мощів святих. На ньому під час Св. Літургії звершується таїнство Євхаристії. Без антимінсу Св. Літургію служити не можна.*

***Єпископ Переяславський і Бориспільський **Арсеній Берло** (1733-1744) дарував парафіяльним церквам книги з власної бібліотеки з підписом та інше церковне начиння.*

Все вищевикладене з проханням дозволу на освячення Вознесенської церкви 29 серпня 1777 року від Золотоніського духовного правління направлено для розгляду та накладення «архіпастирської резолюції», за підписом протопопа Золотоніського Петра Базилевича та священника ЄвтихІванецького направлено до Переяславської консисторії. З вересня 1777 року в донесенні єпископу Іларіону (Кондратковському) сповіщається, що 26 жовтня секунд-майор Андрій Білуха сповіщав Золотоніське духовне правління про те, що у селі Вознесенському по благословінню попереднього єпископа Переяславського Іова "відновлена на тому ж місці... облаштована і довершена»... «служінню ніщо не перешкоджає».

Документів, які б висвітлювали подальший хід подій, на жаль, не виявлено. В документах Полтавської єпархії пізнішого часу 1885 та 1902 років зазначено: «Села Вознесенського Вознесенська церква... збудована 1799 року... стараннями Маіора Димитрія Андреева і Підполковника Димитрія Петрова Білух-Кохановських», тобто будівничими церкви зазначено вже нащадків Дмитра Білухи.

З мороку віків для нас – нащадків, стала відома ще одна сторінка буття наших пращурів.

Матеріал підготовлений на основі матеріалу ЦДІАК ф – 990, оп. 1, спр. 907.

P.S. Озираючись на вище викладене виникає захоплення від того з якою оперативністю, маючи обмежені ресурси, наші пращури вирішували нагальні проблеми свого часу. По заснуванню 1724 року осади, вже через 11 років, 1735 року, у селі мешканці якого повністю належали до стану поспільства (!) було зведено приходську церкву – одну з

найдавніших на Золотоніщині. Після прикрої втрати сільської святині 1773 року, не зволікаючи приступили до її відбудови. Коштом благодійника і власника села Дмитра Білухи і певно, що стараннями прихожан за чотири роки на згарищі повністю відновили сільський храм.

Реалії сьогодення є такими, що навіть протягомбільш як 3-х десятиріч після краху комуністичної ідеології в країні і суспільстві та лібералізації стосунків щодо релігійних культів, віряни сільської громади Вознесенського не спромоглась на відкриття в селі духовного центру. Не знайшлося ініціативного лідера, який би згуртував вірян, як не знайшлося і грошовитих благодійників (хоч таких серед мешканців і вихідців з Вознесенського осіб при статках певно, що не бракує). Місцева влада традиційно самоусунулась, маючи зручну відмовку, оскільки Церква відділена від держави. До того ж немає єдності і серед віруючих: одні й досі (!), усвідомлено чи ні б'ють поклони і несуть подаяння ~~мзду~~ московським попам, інші схиляються до Православної Церкви України, є й прихильники нетрадиційних християнських вірувань. Для релігійних відправлень ПЦУ надано аварійне приміщення колишньої школи. Там і відбуваються релігійні дійства.

** 13 червня (вівторок) 1773 року (Юліанський календар) – відповідно 30 червня (Григоріанський календар), день пам'яті мучеників Мануїла, Савела та Ісмаїла.*

** 15 серпня (неділя) 1773 року (Юліанський календар) – відповідно 2 серпня (Григоріанський календар), день пам'яті пророка Іллі.*

НЕ ПУБЛІКУВАЛОСЯ...***

До Міжнародного Дня захисту дітей (01. 06.)

Праобраз дошкільного виховання на Золотоніщині

Наприкінці ХІХ ст. намагаючись подолати наслідки великого відсотку смертності серед немовлят під час літніх польових робіт, місцева золотоніська прогресивна громадськість підіймала питання про створення в селах спеціальних літніхдитячих ясел-притулків.

1896 р. в Золотоніському повіті на кошти Полтавського губернського земства було організовано перші два літні дитячі притулки. Проте ця ініціатива розвивалася досить повільно.

З розгортанням Першої світової війни робочої сили в селах значно поменшало. В особливо тяжкому становищі опинилися одинокі жінки з дітьми, чоловіки яких були призвані в ряди діючого війська. Щоб звільнити від необхідності догляду за своїми дітьми і цим надати можливість спокійно працювати в полі, з упевненістю, що їхніх дітей доглянуть та нагодують, 1915 р. Золотоніським повітовим земством (одним з найпрогресивніших в губернії) «визнано бажаним, з метою звільнення робочих рук для своєчасного збирання хлібів, облаштування притулків-ясел для малолітніх дітей, чим може бути започатковано дошкільне виховання».

Тогоріч було створено кілька притулків-ясел. В основі всього при облаштуванні притулкупередбачалась не тільки необхідністьнагодувати дітей, але й головним чином вберегти дітей від нещасних випадків та майно батьків, які залишили своїх дітей по причині жнивної пори. Притулок відвідували діти у віці 2-7 років. Діти збирались до сніданку, харчування включно з обідом і вечерею було безоплатними. Земство виділяло

субсидію на притулок в розмірі 50 рублів. До релігійного виховання дітей залучались і служителі церкви.

З числа подібних закладів земською комісією було відвідано два діючі притулки. На противагу Велико-Хутірському, де догляд визнано не на належному рівні, Вознесенський відзначався позитивно. Заклад перебував під завідуванням учительки Є. Я. Папуші* і як зазначено: «Яка дійсно виконує завдання. Діти протягом усього дня знаходились в притулку під наглядом завідуючої відпускались по домівках лише надвечір, а деякі (з них) залишались й на ніч в притулку. Дуже радісно було бачити ставлення дітей до завідуючої, награного на показ нічого не було. Діти цілий день зайняті грою або слухають розповіді; будь-яке бешкетування попереджається, тим самим, дитина зникає до порядку, а добре насіння закладене в душу дитини, залишиться надовго».

На разі достеменно невідомо де саме розміщався такий притулок, але можна припустити, що для цього могла бути задіяною земська або церковно-приходська школа: звісно, що в негоду потрібен був прихисток.

*Папуша Євдокія Яківна – донька унтер-офіцера і вчителя гімнастики у золотоніському приватному початковому училищі Василя Дмитровича Авадовського у 1898-1913 роках Якова Федоровича Папуші. Наприкінці XIX ст. Євдокія Яківна отримавши освіту у Золотоніській жіночій гімназії, спочатку працювала помічником учителя Бубнівського училища Прохорівської волості, згодом у т. зв. «дожовтневий період» учителькою Вознесенського народного початкового училища, в перші роки радянської влади директором Вознесенської школи. Як видно з наведеного пані Євдокія була людиною безмежно відданою педагогічній праці.

Матеріал підготовлений на основі публікації газети «Вісті Хорольського сільськогосподарства» за 15 серпня 1915 р.

НЕ ПУБЛІКУВАЛОСЯ...

До 270-річчя першої відомої письмової згадки про осаду Пальміра (25.02.).

ПАЛЬМІРА: ЗВІДКИ ТАКА НАЗВА

Заснування осади, яка на своєму історичному шляху з часом отримала ймення Пальміра, пов'язано з козацько-старшинською родиною Гайворонських.

Перша письмова згадка про поселення, відома з тестаменту (духовного заповіту) власника тутешнього земельного наділу Григорія Павлова (Гайворонського) датованого 25 лютого 1753 року (тобто 270 років тому). В ньому поселення згадується як Згарська Осавульщина. Вдруге осада під цим же найменуванням побічно згадується в матеріалах Генерального опису Лівобережної України 3 вересня 1767 року.

Компанійський полковник Григорій Гайворонський відомий як заможний дідич, був власником цілого передмістя міста Золотоноші – Затройці аж до Бакаївки і фундатором церкви Святої Трійці.

З часом, вже онук Григорія Григорій Стефанович, продавши спадок в Золотоноші, Прохорівці та інших місцях, придбав ділянку землі при річці Суха Згар, між селами Богуславець і Вознесенське (південніше останнього), і разом зі своїми підданими селянами переселився туди. Про це згадує у своїх творах Михайло Максимович.

Забудова велась за заздалегідь продуманим планом: єдиною прямою – «під шнурок» – вулицею протяжністю 250 сажнів в вздовж правого берега річки з двома рядами дворів та простором для дороги і мала ознаки вуличного типу. По обидва боки знаходилися вигони. Поселення мало досить охайний вигляд у порівнянні з сусідніми селами.

З огляду на прізвище землевласника в історичних документах поселення зустрічається описово під назвою хутір Гайворонського, або Гайворонщина в побутуванні. В Описові Київського намісництва (1770-80-х рр.) згадується «хутір бунчукового товариша Гайворонського». На мапі Золотоніського повіту 1781 року зазначено «хутір Гайворонського». В топографічному описі Малоросійської губернії 1798-1800 років поселення зазначено як «деревняЗгарськавона ж Осавульщина».

У Золотоніському повіті було два хутори з однойменною назвою Гайворонщина – вже згаданий і при річці Золотоношка (нині це частина села Рождественське на Драбівщині). Чи то, щоб уникнути плутанини, чи з іншої причини власник перейменував свій хутір на Згарі. М. Максимович приписує це Єлисею Гайворонському: «онук Стефанів Єлисей Григорович дав йому чудове ім'я «Пальміри».

Пальміра – казкової краси і розкоші стародавнє місто, руїни якого збереглися в Сирії. Мала неповторний архітектурний ансамбль, відзначалася великою популярністю в аристократичних колах пізнього часу. Деякі міста порівнювали з цим древнім, підкреслюючи їхню архітектурну привабливість. Назва «Пальміра» не втрачала своєї популярності: на початку ХХ сторіччя золотоніські миловари (був у місті невеличкий миловарний завод) виготовляли мило з таким найменуванням. Бренд отримав дві срібні медалі на виставці у Варшаві.

Нове ймення, доволі оригінальне і романтичне та багато в чому й загадкове для наших країв, викликає зацікавленість у допитливців. Легенд на цю тему кілька. Але вірогідною версією є тлумачення того, що амбітний власник – Єлисей Григорович Гайворонський (військовий офіцер, який брав участь у закордонному поході 1812-14 років, у Європі, бачив інші краї) надав хутору ймення Пальміра, бажаючи підкреслити впорядкованість населеного пункту, чим прагнув підкреслити і власний статус. З давнини в місцевих переказах передавалися його слова: «Є Пальміра північна – Санкт-Петербург, є Пальміра південна – Одеса, а я збудую свою Пальміру, посередині».

Пальма – символ першості – зображена на частині герба губернського міста Полтави, у 1760-х роках свою власну печатку з гербом мало Золотоніське повітове правління: у щиті

увінчане кавалерським хрестом серце, під яким дві навхрест покладені пальмові гілки. То ж що мав на увазі Єлисей Гайворонський – залишається загадкою.

У документах другої половини XIX стріччя разом з офіційною назва дублюється – «Пальміра (Гайворонщина)». З часом нова назва витіснила попередню. Серед місцевих жителів та люду округи, які вірогідно не були ознайомлені зі змістом і навряд чи розуміли сутність найменування, закріпився часто вживаний варіант – «Пальмир» (чоловічого роду під впливом слова «мир»).

Офіційно поселення залишалося в статусі «деревни» (в українській мові немає такого відповідника), оскільки не мало церкви. За адмінреформою впровадженою 1864 року Пальміра підпорядковувалося Вознесенській волості уже в статусі містечка. В цьому ж статусі Пальміра позначена й на Військово-топографічних картах 1868 та 1911 років. Однак за земським переписом 1910 року знову згадується в статусі «деревни».

1897 року повз містечко прокладено залізничну колію, спочатку вузькоколійну від Пирятина до пристані Дніпро-Красне, а 1912 – ширококолійну Бахмач – Одеса. Залізничі тоді інтенсивно прокладали по всій країні, в Херсонській губернії велося будівництво іншої лінії, у місті Вознесенськ планувалося спорудження станції з однойменною назвою. Щоб унеможливити повтор у назвах, місцеву залізничну станцію найменували по назві іншого найближчого населеного пункту – Пальміра, хоч вона розташована на землях села Вознесенського. Цікавим фактом є й те, що в офіційних документах не тільки Золотоніського земства, а також і у загальноімперських використовувався вжитковий варіант – Пальмир.

В перші роки радянського періоду (1919 р.) створено сільські ради. Село Пальміра увійшло до Вознесенської сільської ради. Натомість волості, як і всі попередня адміністративна вертикаль, скасовані (1923). 1926 року частину села виокремлено і зареєстровано як окремий хутір Гай (нині це вулиця Червона). З 1917 по 1962 рік у селі працювала Пальмірська початкова школа.

Залізнична станція Пальміра мала вплив на місцеву топоніміку. Пристанційні підприємства які виникли тут: Машинно-тракторна станція, пізніше РТС, відділення Сільгосптехніки, РТП; Хлібоприймальний пункт, (первинно Союзхліб, по тому Заготзерно) та інші – сінопункт, бурякпункт і навіть цегельний завод Міжколгоспбуду в селі офіційно іменувалися Пальмірськими. Залізнична станція функціонує і в наш час.

1958 року з укрупненням господарств і населених пунктів владним рішенням Пальміру приєднано до села Вознесенського і знято з обліку населених пунктів. Це викликало обурення і протести (хоч і пасивні) місцевих жителів. Крім словесних, протести проявлялися ще й тим, що на в'їзді в село з боку райцентру (що проходить давньою Пальмірою) неодноразово зривали шляхові знаки – «Вознесенське», підписуючи дороговказ від руки – «Пальміра».

Волею долі назва Пальміра відродилася менш ніж через десятиліття 1965 року з початком будівництва цукрового заводу, щоправда вже в іншому місці, неподалік від залізничної станції, на північній околиці села Вознесенського. Як і інші пристанційні підприємства цукрозавод отримав назву Пальмірського. Будівництво цукрового гіганта велось одночасно зі зведенням житлового масиву та об'єктів соціальної інфраструктури. Селище складається майже повністю з багатоквартирних будинків, нагадує собою міський квартал, відзначається планомірністю, і як в минулому стара Пальміра – охайністю. Робітниче селище цукрозаводу певний час залишалось безіменним. З часом, за клопотанням його мешканців, постановою Верховної Ради України від 15 травня 2003 року селищу присвоєно найменування – «Пальміра», а 29 травня того ж року Черкаська обласна рада взяла на облік і підпорядкувала його Вознесенській сільській раді.

Пальміра – досить поширена назва міст, і не тільки їх. У П'ятихатському районі Дніпропетровської області є село з подібною назвою – Пальмірівка. Окрім славнозвісної давньої Пальміри в Сирії, в минулому Пальмірою називали північну столицю імперії – Санкт-Петербург, та південною – Одесу. Село Пальміри (до 1927 року Пальміра) є неподалік Варшави у Польщі. Було село Пальміра і в Катеринославському повіті (нині с. Лукашеве Запорізького району). Міста-тезки Пальміри є в Колумбії, Австралії, Коста Ріці. Нова Пальміра є в Уругваї. В США Пальміра є назвою ряду міст в штатах Іллінойс, Індіана, Мен, Небраска Нью Джерсі, Юта, Вісконсін. Є й атол Пальміра у Тихому океані.

Опубліковано у Віснику Золотоніщини 16. 02. 2023 р.

До міжнародного дня річок – 14 березня

СУХА ЗГАР – МАЛА РІЧКА ЗОЛОТОНІЩИНИ

Окрім величного Дніпра теренами Золотоніщини протікають і інші річки, значні і зовсім маленькі. Вони заслуговують на увагу не лише дослідників-краєзнавців, а й широкого загалу місцевих жителів.

Степова річечка Суха Згар бере свій виток на рівнинному просторі північніше села Вершина Згарська (Хоружівка). Територія має незначний нахил до долини Дніпра, стік прямує на південь до селища Канівщина. Далі річка з слабопроточною водою (що мало місце переважно в пору весняних паводків) протікала повз населені пункти: Вознесенське, Богуславець, Гришківка, Згар, поблизу Хвилево-Сорочина. Впадає за 6 км, на пд-сх від Снігурівки, і є лівобічною притокою Золотоношки.

Висота витoku над рівнем океану близько 120 м. Згідно Каталогу річок України, видавництва АН УРСР 1957 р., Суха Згар зазначена під № 1792: довжина річки становить 38 км, похил (м/км) – 0,65, площа басейну (км/кв) – 256.). Згідно Переліку основних річок Черкаської обл., довжина становить 33,3 км, площа водозбору 157 кв/км.

Долина річки у верхів'ї маловиразна, далі за течією трапецієвидна, з пологими схилами, неширока, симетрична, до межі терас поглиблення значно збільшується. Річище слабозвивисте, прибережна смуга місцями заболочена, в окремих місцях русло розчленоване внаслідок сезонного пересихання. Живлення мішане, за рахунок джерел та

опадів, з переважанням атмосферного (снігового й дощового). Вода в даній місцевості гідрокарбонатна кальцієва, середньорічна мінералізація води становить близько 750 мг/дм кубічний. Льодостав триває від грудня до початку березня.

Річка протікає простором, що належить до різних ландшафтних зон. Північна частина Золотоніщини займає надзаплавну терасу, майже вся її поверхня, за винятком прирічкових заплав, безліса рівнина степового ландшафту де-інде розчленованого наявністю неглибоких балок різної довжини, які примикають до русла.

Заплавна тераса починається від схилу в межах м. Золотоноша і тягнеться в напрямку Дніпра. Її поверхневі відкладення представлені супісками. Нижня течія являла систему водно-болотних угідь без чітко вираженого русла

Північніше с. Згар знаходиться заповідне урочище місцевого значення Згар-Гришківське, площею 94 га, яке є місцем популяції різних видів рослин та тварин.

Зазвичай гідроніми мають досить давнє походження і стійкий вжиток. А от, Суха Згар до таких не належить. Маловодна, мілка, з каламутною водою, заросла очеретом і водоростями, що течії майже не мала, річка отримала не надто милозвучне найменування, аж ніяк не романтичне в порівнянні з Золотоношкою. Проте в ній, як і в більшості гідронімів є своя загадка (таїна).

Згар – це вигорілий ліс, місце, де була пожежа, залишки чого небудь згорілого, попелище – трактує словник української мови Бориса Грінченка. Наслідок яких подій або діянь людських залишив по собі згадку про пожежу і імені невеличкої річечки? Звісно, пожежа на берегах річечки могла виникнути з різних причин. Але є переконлива версія про походження назви Суха Згар, пов'язаної з промислом добування деревного попелу (золи) – сировини для подальшого виготовлення поташу, що набув особливого поширення в нашій країні в XVII-XVIII ст. Це підтверджується і згадками в документах тієї пори (в купчих грамотах, наданих дідичам і старшині на володіння угіддями) про «лесизольные» побіля Золотоноші.

Господарювали застосовуючи технології доступні на той час – спалюючи велику кількість деревини, щоб добути попіл. Прибережні ліси, переважно в нижній течії, малоцінні – дров'яні та хворостяні, випалювались, залишаючи по собі згар, і згодом ця назва закріпилася за річкою на всьому проміжку. Зважаючи на маловодність та схильність до пересихання у верхній степовій частині додали ще й прикметник – суха.

Люди з давніх давен селилися біля річок, які були для них одним з джерел існування. Свідченням цього є наявність на вододілах численних курганів епохи бронзи. Але то було напівкочове населення. Постійним населенням простір обживався пізніше. Спочатку біля значніших рік, а в степовій частині люди осіли дещо згодом – у XVII- XVIII ст. Нерідко як звали річку – так називали й осади: Вершина Згарська, Суха Згар (Канівщина), Слобода над Згар'ю (первинна назва Вознесенського), ЗгарськаОсавульщина (стара Пальміра), хутір Згар (в межах Богуславця), Згар-Дараганщина та Згар-Слюсарівка (нині Згарі).

Відмінність між горішньої (степовою) та низинною (заплатною) частинами надавала й донині надає відмінність у господарюванні. Внаслідок господарської діяльності стік на значному протязі, в межах сіл верхньої тераси – Вознесенського та Богуславця, штучно зарегульований рукотворними гребелями, перед якими утворено каскад різної величини руслових зариблених ставків.

У нижній частині течії на площах з високим рівнем ґрунтових вод підземні води виходили на поверхню, підтоплювали угіддя і навіть поселення (на цих площах був

сінокіс). Як захід боротьби з невдобою для водовідведення прокладено дренажний канал, змінена траєкторія стоку – русло випрямлено і розділено на мережу каналів біля Хвильово-Сорочина, що служить водозбірником. При урочищі Нетеча відгалуженням з'єднано з каналізованим стоком річки Кропивна. При пересіканні з автодорогою Н 16 Золотоноша –Черкаси канал позначено шляховим знаком – «р. Самозванка». Внаслідок меліоративних заходів досягнуто зниження рівня води. Топографія характеризується низинами, порослими вологолюбними рослинами. Незначні підвищення над місцевістю поросли кущами та деревами.

Внаслідок господарської діяльності первинний степовий ландшафт значно змінив свій вигляд. Повсюдне розорювання чорноземних ґрунтів призвело до замулювання і обміління русла річки. Руслом не займались, якщо не вважати спробу в середині 1980-х рр. на незначному проміжку каналізувати стік у Вознесенському, що одначе, лише спотворило природне русло. При будівництві Пальмірського цукрозаводу (нині не діючого) було створено технологічне водосховище площею водного дзеркала 42 га. Нестача води поповнювалася водогоном від Маркізівки з річки Золотоношки: якась дешиця з того перепадала й Сухій Згарі.

Водойми використовували для рибальства, річкову воду для побутових потреб, частково для потреб сільгоспвиробництва – на полив полів та заготівлю льоду. На час функціонування Пальмірського цукрового заводу воду в значній мірі використовували для технологічного забезпечення, в значно менших об'ємах – для технічного водопостачання цегельного заводу (нині не діючого) у Вознесенському.

За давнини у верхів'ї дрібний струмок, вода в якому в спеку пересихала, розпадався на ланцюжок озерець, зате близькість ґрунтових вод давала і де-інде дає й понині поживу луговим травам. Далі за течією вздовж річки були, зарості очерету, рогозу та іншої водно-болотної рослинності, що збереглося місцями і дотепер. Проте річка мала виражене, хоч і мілке русло. Чим далі від витoku – тим значніше проявлялись її русло та наповнюваність водою.

У кліматичному відношенні окружна територія в цілому належить до недостатньо зволоженої агрокліматичної зони: опадів 488 мм на рік. Останні десятиліття позначені спекотною погодою влітку. Обміління та пересихання малих річок, зумовлене змінами клімату (глобальним потеплінням), стало помітним явищем. Струмок на просторі між Вершиною Згарською і Канівщиною пересох. Проточність води майже повністю зникла. Технологічне водосховище цукрозаводу також зникло. Взимку льодостав нестійкий. Як такої річки майже не залишилось, лише деякі частини.

Сучасний екологічний стан є незадовільним. Добрива та хімікати змиті з полів опадами, призводять до розмноження синьо-зелених водоростей: у літню спеку вода в замкнутих водоймах «цвіте». Технологічний цикл виробництва при роботі цукрового заводу передбачав замкнутий цикл використання води, проте зрідка траплялись випадки аварійного скидання води в русло річки, що звісно, шкодило водному середовищу, але до катастрофічного наслідку не призводило. Найскладнішою ситуація залишалася в нижній частині течії, де річка потерпала через скидання стічних вод та відходів виробництва з підвищеною концентрацією забруднюючих речовин, які скидав Золотоніський

міськводоканал. Заходи спрямовані на поліпшення ситуації мають певні позитивні зрушення, але поки що залишається бажати кращого.

В нинішній час річкою і водою користуються мало: лише незначно на місцеві побутово-господарські потреби. Попри негаразди, як і раніше, влітку прилегла до ставків територія є улюбленим місцем проведення дозвілля та частково спортивних занять, переважно дітей та молоді, а водойми – місцем купання. Ще можна знайти місце для любительського рибальства. Наявні водойми пом'якшують мікроклімат.

Опубліковано у Віснику Золотоніщини 16. 03. 2023 р.

До Дня пам'яток історії та культури (18. 04.).

МАЙДАНИ, СЕЛІТРОДОБУВНИЙ ПРОМИСЕЛ

Земляні споруди в степовій частині Золотоніщини в минулому не були рідкістю і знаходилися на полях чи не кожного села. Особливе місце серед земляних споруд займають земляні насипи у вигляді кільцевих валів з одним розривом (входом), що веде до округлої лійкоподібної заглибини глибиною до материкової основи і бокових насипів – «вусів». Позаяк сусідять вони переважно з курганами, мають схожу з ними округлу основу та матеріал (грунт), з якого побудовані, як і кургани знаходяться на підвищеннях рівнинного плато. В народі, не без підстав, називають їх «розритими могилами», описово – «городками». Відомішою є збірна назва – майдани.

Майдан – старовинна могила, розкопана згори, пояснює Великий тлумачний словник сучасної української мови.

Про дослідження в нашій краї цих споруд є відомості в книзі М. Макаренка «Городища і кургани Полтавської губернії. Збірник топографічних відомостей», виданої в Полтаві 1917 р. Зокрема, в ній зазначено та коротко описано «городок» на вознесеньських полях.

«Вознесеньська волость, городок за 1-1/2 версту від містечка Пальміра, довжина – 60 саж. ширина – 60 саж.; окружність – 1030 саж.; округлий, поверхня рівна, на високому місці, рів і вали – з усіх сторін; рів довжиною 1040 саж.; шириною в 3 арш.; вхід із 3 (заходу); загалом зберігся». (*Сажень – 213 см, аршин – 71 см*).

Споглядачі напевне замислювалися над причиною їхньої появи та призначення, відмічаючи водночас їх схожість з курганами і відмінності.

Щодо їх походження в минулому не було одностайної думки. Науковці дискутували з питання появи майданів та їхнього призначення. Як одна з версій, вважалося, що майдани, ймовірно, – місця культових святилищ, а звичайнімогили являють собою пам'ятники надгробні. Хоча ще здавна існували підказки. В документах XVIII ст. згадувались «селітряні майдани». З часом, спираючись на архівні та літературні матеріали, істотно доповнені дослідженням археологів, стали схилитися до думки, що майдани – це

залишки древніх курганів, значно видозмінених в ході виробничої діяльності наших предків 200-400 років тому, унаслідок добування селітри.

Селітроварний промисел в Україні започатковано ще за польсько-шляхетського панування, починаючи з XVI ст. Виробництво було монополізовано королівською владою. На початку XVII ст. дозвіл на добування (виготовлення) селітри на Лівобережжі надано королем шляхтичу Бартоломею Обалковському. Територія на той час була майже незаселеною, для цього були задіяні ватаги сезонних робітників-селітроварів, і озброєні загони, які забезпечували охорону промислу, оскільки постійно існувала загроза нападу татар, а в прикордонні мала прояв експансія московитів.

Французький інженер-фортифікатор на службі у польського короля Гійом Лавссер де Боплан в своєму «Описі України...» (1651 р.) відмічав: «серед українців багато всяких майстрів... вони дуже добре виробляють селітру, якої виробляється багато в усій країні. З неї виробляють гарний порох».

З часу визвольної війни 1648-54 рр. і в часи Гетьманщини (1654-1782 рр.) селітровими заводами керувало козацьке військо, а пізніше діяльність промислів санкціонувалась вищою владою російської держави.

Організаторами та власниками цих промислів були представники заможної козацької старшини, пізніше – дворяни та купецтво. Помисел міг вважатися одною одиницею, а майданів, що розроблялися кілька водночас.

В XVII-XVIII ст. селітроваріння набуло особливого поширення стало одним з найважливіших промислів в економіці Лівобережжя. Це було пов'язано з великим попитом, перш за все для задоволення військових потреб (виробництва пороху), оскільки на той час війни та військові сутички точилися майже безперервно. Осередком цього промислу був і наш край.

Виробництво селітри було досить трудомісткою справою, яка вимагала знаної кількості робочої сили, злагодженої організації праці та відповідного оснащення, крім того наявності основного виду сировини, інших природних ресурсів: в необхідній кількості води, та що складніше в цих місцях – палива. З першим – водою, великих труднощів не виникало – мережа місцевих, хоч і не надто повноводних річок задовольняли цю потребу. В степу складніше було з паливом, основним видом якого були дрова, хмиз, очерет та інше.

Добування природної селітри здійснювалось з верхнього шару ґрунту. Найбільш придатним для цього був чорнозем. В незапам'ятну давнину, кургани споруджували з плах дерну. У порушеній землі наповненій органічними речовинами рослинного походження, завдяки бактеріям, природнім шляхом, впродовж віків ґрунт збагачувався селітрою. Оскільки кургани від основи до вершини складались з однорідного чорнозему, який був найбільш придатним для використання в якості сировини і при цьому, в значному об'ємі, з цією метою використовували землю з курганів, принагідно добираючись до древніх захоронень в пошуку скарбів.

З огляду на це, розроблялись переважно більші за розмірами кургани. Якраз гострою обмеженістю в паливі можна пояснити наявність великих неушкоджених цим виробництвом курганів на одному просторі поруч відпрацьованих майданів.

Вибирали землю, заглиблюючись до середини. Так поступово утворювалась кільцева заглибина. Виварювання селітри відбувалося впродовж літа на відкритому повітрі у великих казанах, в яких вона осідала на дно, а відпрацьовану землю висипали навколо кургану у вигляді кільцевих валів та бокових насипів – буртів-«вусів».

Майдани на вознесенських землях були представлені в кількості 6 одиниць:

- Майдан розташований на схід від села, посеред поля зліва від синооківської дороги. Має розміри 55 м вперетині і 3,2 м висотою, вхід з півночі. Задернований, зберігся в первинному вигляді. Позначений на давніх і сучасних картах, висота над рівнем океану 124,9 м. Його занесено до переліку археологічних пам'яток. Урочище так і називається – «Майдан».

- Майдан «Вереміївська могила» розташований на полі за 1 км на схід від села. Був задернований, мав вхід з півдня, висота над поверхнею становила до 1,7 м, діаметр бл. 35 м. Досліджений археологами і повністю знесений під час спорудження зрошувальної системи у 1987-88 рр. Був позначений на картах. Навколо майдану було розташовано кілька менших курганів, які можливо, склали єдиний комплекс.

- Майдан, який був розташований посеред села (напроти нинішнього сільського Будинку культури), до кінця 1950-х рр. поступово знесений повністю, ґрунт використовували на господарські потреби.

- Майдан розташований на південний захід від старої Пальмири, посеред поля на межі з ковтунівськими полями зі сторони Мицалівки. За спогадами старожилів розмірами значно більшим за той, що розташований по синьооківській дорозі. Був позначений на давніх картах. Про нього згадка в книзі М. Макаренка 1917 р. Повністю знесений при будівництві військового аеродрому наприкінці 1950-х рр.

- Майдан розташований на південь від селища цукрозаводу, на захід від «Новоселиці», описово зазначається як «Могила Горського». Первинно мав висоту над поверхнею до 3,5 м, діаметр бл. 50 м, вхід зі сходу, задернований. В 1950-х рр. на ньому стояла геодезична вежа. Позначений на давніх і сучасних картах. В 1990-х рр. на ньому досипано конус (вершину), що візуально вирізняється на древній основі. Нинішня висота над рівнем океану 127,7 м.

- Майдан в полі на південно-західному краю очисних полів аерації колишнього цукрозаводу. Задернований, висота над поверхнею близько 2-2,5 м. Пошкоджений при будівництві валів відстійників, зберігся частково. Позначений на картах, висота над рівнем океану 125,7 м. До середини 1970-х рр. на ньому стояла геодезична вежа.

- Майдан розташований посеред полів, на північ від Степового (територія кладовища), частково зберігся, задернований.

Ймовірно, що майдани на вознесеньських полях є слідами більш давньої діяльності ватаг селітроварів першої половини XVII ст., хоч можливо й те, що розроблялись в пізніший час.

З середини XVIII ст. поширився більш продуктивний буртовий спосіб виготовлення селітри, при якому вихід селітри був вищим. На відміну від промислів майданного типу, такі виробництва називалися заводами. На початок XVIII ст. селітрові заводи діяли в усіх повітах Полтавщини. В Золотоніському повіті діяло кілька, (до 6-и) заводів. У 1812 р. повіті їх було 4, діяли вони до другої половини XIX ст. включно. 1869 р. у збірнику статистики (Золотоніський повіт) згадується 5 селітрових підприємств. Вироблена селітра доставлялася на Шосткінські заводи «по вказаній» ціні.

Осередків буртового виробництва селітри на землях Вознесеньського не виявлено.

Деякі майдани або їх останці на вознесеньських полях ще лишилися. Їх можна визначити візуально. Місця їх розташування (наявних, або повністю знесених) позначені на картах та занесені у відповідні реєстри обласної Археологічної інспекції.

Споруди майданів – залишків своєрідних заводів просто неба де-інде ще збереглись. Їх можна бачити на полях ближніх сіл, степової частини Золотоніщини.

Незважаючи на те, що за законом майдани, як і кургани – могили наших пращурів, узяті під охорону держави як історично цінні об'єкти – пам'ятки археології місцевого значення, і владними рішеннями частина з них виведені з сівозмін, вони не завжди виправдано піддавались руйнації.

Наявні пам'ятки древності і є наша історія, велична й загадкова, порою трагічна і... недостатньо вивчена. Збереження, по можливості, історичних об'єктів безсумнівно необхідне для поколінь нинішніх і майбутніх. Бо то жива історія, наше минуле, і його, як пам'ять треба берегти й популяризувати доносячи до широкого загалу.

Опубліковано у Віснику Золотоніщини 13. 04. 2023 р.

**До Свята Вознесіння Господнього (25.05.)
та Всеукраїнського Дня краєзнавства (28. 05.)**

ВОЗНЕСЕНЬСКЕ: ЧОМУ ТАКА НАЗВА

Року 1724 чужоземець на військовій службі генерал-квартирмейстер Федір фон Штофель купив при річці Суха Згар наділ землі і населив її людьми. У першій письмовій згадці – Генеральному слідстві про маєтності Переяславського полку 1729-30 рр. осада описово зазначена як «Слобідка над річкою Згар'ю».

Згідно віднедавна виявленими документами, вже у 1735 році в селі зведена перша церква (звісно, православного обряду), з присвятою Вознесінню Господньому – одного з дванадцяти найбільших християнських свят.

Вознесіння – в християнському релігійному вченні сходження Ісуса Христа по завершенню ним земного життя на небо через 40 днів після воскресіння. День Вознесіння відзначається в травні-червні, має рухому дату, завжди припадає на четвер.

У який спосіб і ким була збудована ця культова споруда – сільською громадою, чи коштом власника наділу, мабуть, достовірно ми вже ніколи не дізнаємось. Однак того ж 1735 року старанням Ф. Фонштофеля зведена церква в селі Сухорабівка на Полтавщині також з присвятою Вознесінню Господньому. Збіг?!...

Церкви зводились залежно від матеріальних можливостей: перша сакральна споруда Золотоніського Красногірського монастиря була сплетена з лози і обмазана глиною. Через край обмежені ресурси церкви сільського рівня на той час зводили з підручних матеріалів, нерідко вони були з земляною долівкою під стріхою з очерету, навряд чи мали ошатний вигляд. Знаходилася церква у місці дещо розширеної річкової долини, проте на краю тогочасного села (нині це тупикове відгалуження вул. Шкільної).

У 1751 році нащадок Федора Карл Фонштофель продав маєтність разом з осадю бунчуковому товаришу Полтавського полку Дмитру Білусі. В купчій грамоті осада зазначена уже селом Вознесенським: статус села мали лише ті населені пункти сільського типу, де була діюча церква.

По церкві Вознесіння, село й отримало найменування – Вознесенське. Назва має прозоре значення. Крім цієї офіційної, в побуті людпрозвав село ще й Штомпелівкою – за прізвиськом його засновника. Варіант пішов від первинного Штофелівка. Невластивий українській мові звук «ф» уникали, замінюючи на «мп». Обидві назви вживались паралельно, а в офіційних документах дублювались до кінця XIX сторіччя.

У Генеральному описові Лівобережної України (1765-69 рр.) село зазначене під назвою Вознесенське. В ньому згадується наявність церкви і священник Тимофей Гейгорієв. Найменування та статус села підтверджується у відомостях 1764 та в Описі Київського намісництва 1781 років, де також Вознесенське позначено на карті Золотоніського повіту. Тоді в селі проживало троє церковнослужителів.

1773 року поруч із непоказною будівлею було зведено нову дерев'яну церкву. Але в серпні того ж року невдовзі після відкриття вона згоріла вщент від необережного поводження з свічками. Щоправда, церковне начиння вдалося врятувати з пожежі. Священником в час тієї події був Стефан Іванов. Старанням і коштом власника села – бунчукового товариша Дмитра Білухи повторно церкву звели на попередньому місці вже 1777 року, тоді ж просили єпископа Переяславського дати дозвіл на освячення. Проте чи відбулось тоді таке дійство невідомо.

У документах Полтавської єпархії 1885 та 1902 років зазначено: «Села Вознесенського Вознесенська церква... збудована 1799 року... стараннями Маіора Димитрія Андрєєва і Підполковника Димитрія Петрова Білух-Кохановських», тобто нащадками Д. Білухи.

Церкву, як і попередню, освятили на честь Вознесіння Христового, відповідно з престольним храмовим святом парафії в цей день.

Зазвичай сільські церкви тоді будували в староукраїнському стилі, тридільними, чотирикутної форми, одноверхими, за словами М. О. Максимовича: «які нагадують конічними верхами індійські пагоди».

Церква мала неабияке значення в тогочасному суспільстві: вона являлась центром духовного і громадського життя не тільки Вознесенського, а й ближньої округи. До її парафії належали й мешканці Гайворонщини (Пальміри) і Сухої Згарі (Каневщини). У залежності від кількості прихожан, церкви відносились до певного розряду. Вознесенська на той час належала до 5-го – передостаннього.

У кліровій відомості 1824 року про Вознесенську церкву зазначено: «Міцна. Для служби придатна. При ній приміщення на чотири чоловічі душі. Священик, диякон, дячок,

паламар. Священик Олексій Корнієнко, син Сіхновський. Одружений. 25 років. Полтавській семінарії по риториці навчався. Померлого в 1822 році священика Іоанна син Михайло, 16 років, навчається в Полтавській семінарії. При церкві є полковника Кохановського землі 12 десятин».

Оскільки Вознесенське було центром парафії, це стало визначальним фактором для надання йому 1866 року статусу волосного центру, якому було підпорядковано 14 населених пунктів.

Звісно, що церква була найкращою спорудою в тогочасному селі. Понад 70 років вона служила центром громадського життя села і парафії, адже супроводжувала людину від народження і хрещення, вінчання, допанахиди. Саме біля неї було зачитано Маніфест про звільнення від кріпацтва в 1861 році – найважливіший документ XIX сторіччя в житті кріпосних селян.

Послуживши пастві немало літ, з плином часу, церква вичерпала запас міцності, і вже неможливо було обійтися черговим ремонтом. Одна з найдавніших серед навколишніх сіл і хуторів культова споруда вже не відповідала вимогам призначення. Не зовсім зручним було й місце її розташування – низинне, затиснуте і обмежене в просторі річкою, чи не з єдиним під'їздом.

Село розросталось, збільшувалась кількість парафіян. Усе настійнішою ставала потреба будівництва нової споруди сільського храму. Нову церкву заклали на іншому просторому місці, пагорбі біля панського маєтку Капністів (нині це на початку вул. Церковної). Культову споруду звели «старанням поміщиків, Дійсного Статського Радника і Кавалера, Михайла Андрійовича Білухи-Кохановського і Колезького Радника, Олексія Васильовича Капніст, та селянами-власниками, прихожанами цієї церкви». Її урочисто висвятили 1870 року, з тою ж присвятою, що й попередня. Цим було вкотре підтверджено найменування села, яке на той час уже добре утвердилось. На Воєнно-топографічних та інших картах село позначалось як Вознесенськ. Однак гордовиті і особливо «пам'ятливі» сусіди-пальмірці, хизуючись більш благозвучною назвою свого (на той час) містечка, ще й на початку XX сторіччя, бувало, незлобливо дражнили вознесенців, нагадуючи, що Вознесенське – то Штопелівка.

Церкви зводили у відповідності до взірців типових культових споруд, залежно від розряду церкви, за проектами, затвердженими Св.Синодом в стилі ближчим до класицизму (указом Синоду будівництва нових церков у староукраїнському стилі заборонено). Церква була хрещата в основі, зведена на цегляному підмурку, конструкцією не складною, з більшим куполом над центральним корпусом і меншим над дзвіницею. Деяке уявлення про архітектурний вигляд церков тієї пори можуть дати уцілілі до наших днів дерев'яні церкви в сусідніх селах: Лукашівці, Великому Хуторі, донедавна в Антипівці.

В документах 1885 року зазначено: «Вознесенська церква села Вознесенського, дерев'яна, двоприходна... міцна, в усьому для служіння придатна», належала вже до вищого 4-го розряду. Тоді ж «громадський дохід з шинка (270 руб.) використовували для будівництва нового будинку для священика».

Змістовну, хоч і коротку, інформацію про Вознесенську церкву кінця XIX – початку XX ст. наведено в документах кінця XIX – початку XX сторіччя. «С. Вознесенського (Штопелівка) при річці Згарі. Церква дерев'яна, в одному цілому з такою ж дзвіницею, холодна, збудована в 1869-70 роки, при ній сторожка, церковна бібліотека, діяло церковно-приходське попечительство (1902), мала будинок для причту (1893); будинок квартири священика – 16 куб. сажнів 12 куб. аршин (1902, 1912). Церковних грошей – 100 руб.

(1893). Землі 3 десятини присадибної і 30 десятин руги (1893, 1902, 1912). Жалування 140 руб. священнику і 53 псаломщику (1893, 1902, 1912). Жителів – 1204 чоловічої та 1212 жіночої статей селян; народжених 63 хлопців і 55 дівчат; померлих 50 чоловіків і 52 жінки; бродячих 24 (1893); прихожан 1263 чоловічої та 1160 жіночої статей (1902); прихожан привілейованого стану – 10, міщан – 10, селян 2507 (1912). В приході школа грамоти і земське училище (1902), церковно-приходська школа (1912); містечко Пальміра (Гайворонщина) при річці Згарі, за 1 версту (1893, 1902, 1912), хутір Суха Згар (1902).

Причет: священник Іоанн Павлов Тарасенко, в сані священника з 1884 року, удостоєний церковної відзнаки – набедреника (1893, 1902, 1912). Псаломщики: Григорій Федорович Торський, при посаді з 1863 року (1893, 1902), заштатний (1912), Антоній Вікторович Білінський (1912). Церковні старости: Григорій Філіпович Саранча (1902), Захарія Симеонович Коваленко (1912).

Церква входила до 1-го Благочиння повіту. 1895 року, зазначена як «хороший приход... відомий в порівнянні прибуткових приходів».

Служителями церкви дуже ретельно велись метричні та сповідальні книги, клірові відомості та звіти. Прикро, але до нас дійшли лише окремі з них – метричні книги за 1885 та 1905 роки (зберігаються в ДАЧО).

Захоплення влади більшовиками зруйнувало багатівіковий устрій життя, трагічно позначилося на долі церкви. Настав період гоніння. Вознесенську церкву спіткала типова доля культових установ того часу. 1922 року вилучили цінності, використовувати дзвони за призначенням заборонили. В час антирелігійної атеїстичної пропаганди, «загальними громадськими зборами» (звісно з подачі партійців), було ухвалене рішення про перейменування села на Луначарське, на честь діяча радянського уряду, наркома освіти А. В. Луначарського. Таким чином намагались позбавитись назви села з промовистим духовним найменуванням. Проте така офіційна назва не прижилась, то ж через роки зо два повернулись до давньої історичної назви – Вознесенське.

У час «безбожної п'ятирічки» 1934 року релігійну громаду села знято з обліку, майно конфісковано, будівлю церкви вилучено з користування і розібрано. Матеріал з неї використано на потреби Пальмірської МТС. Перед тим, в голодний 1933 рік, мав місце факт насильницької смерті місцевого священника.

В роки війни 1941-45 років віряни налагодили діяльність молитовного будинку в хаті одного з розкуркулених господарств. Окупаційна влада діяльності релігійних установ особливо не перешкоджала. Проте був випадок коли зондерфюрер Гартунг, не зрозумівши чому храмове богослужіння відбувається у буденний день – у червер, немилосердно лупцюючи людей гумовим кийком вигнав їх з молитовного будинку на прополку соняшника.

Пожавлення релігійного життя в роки війни і по її закінченню тривало не довго. В час хрущовських гонінь на церкву 1960 року молитовний будинок знято з обліку, приміщення відібрано.

Вознесенська церква була духовною опорою сільської громади протягом двох сторіч. І, як видно з наведеного, саме церква надала селу статусу й найменування, яке не зважаючи на різні перипетії вдалося зберегти. Нині Вознесенське доволі велике село. За показником кількості населення, до реформатування районів 2020 року входило в лідируючу трійку на Золотоніщині. Віруючі села є прихожанами 3-х конфесій: УПЦ (МП), УАПЦ – нині ПЦУ, з нетрадиційних вірувань є община Євангельських християн-баптистів. Дві останні проводять богослужіння в пристосованих приміщеннях.

Населених пунктів з подібною назвою є доволі багато, що свідчить про велику популярність свята Вознесіння Христового у минулі часи. У Вознесенського є 10 стовідсоткових тезок: 4 з них знаходяться в Україні (в процесі декомунізації повернуто

давнинайменування 2 селам), 7 в росії, 1 у Киргизії. Окрім цього, є ще 48 поселень з однокореневою назвою: в Україні – 10, в російській федерації – понад 30, Казахстані – 4, Молдові – 1.

Опубліковано у Віснику Золотоніщини 20. 04. 2023 р.

ВОЗНЕСЕНСЬКІЙ ШКОЛІ 150 РОКІВ !

Школи як і люди мають свою долю!

1872 року в селі Вознесенському коштом Золотоніського повітового земства, яке опікувалось освітою в сільській місцевості, було відкрито початкове народне училище.

Спочатку такі училища були однокласними, розраховані на 50 учнів, і мали трирічний термін навчання. Заняття проводив лише один учитель. Тоді у школі навчалось 44 хлопчики і одна дівчинка, але з них закінчив навчання лише один учень.

Людей, що володіли грамотою, у ті часи було дуже мало. Проте завдяки впровадженню земства відбулися зрушення. На 1885 р. уже є відомості про наявність грамотних людей дорослого віку у Вознесенському. Серед 1346 жителів читати й писати уміли 71 чоловік, і жодної жінки.

Станом на 1 січня 1908 р. у Вознесенському уже двокомплектному земському училищі навчалось 130 учнів, виключно хлопців і жодної дівчини: вони традиційно навчалися у місцевій ЦПШ. Того ж року поступило на навчання 46 учнів, вибуло – 35. Закінчили курс навчання 7 учнів. Вибуло в 1907-08 навчальному році до закінчення навчання – 23. Заняття розпочалися 2 жовтня. Число навчальних днів становило 129.

Будівля училища нагадувала сільську хату, проте зводилась уже за стандартним планом: мала дві навчальні кімнати, в ній знаходилась і квартира учителя. Вознесенське училище мало площу: 1-й кл. – 85, 2-й кл. – 87 кв. аршин; загальна площа 172 кв. аршин (*аршин – 71,1 см.*). Нормальне число учнів по розміру площі відповідало 86 учням. Дійсне число на 1. 01. 1909 року становило 134 учні, що перевищувало санітарні норми на 48 учнів. При училищі діяла бібліотека для позакласного читання в кількості 631 книг (520 найменувань різного спрямування – як релігійних так і світських навчальних). В училищах, де навчалось більше 60 учнів, крім учителя і законовчителя, призначався ще й помічник учителя з оплатою. Початкову освіту отримувала дітвора з Вознесенського, Пальміри та Сухої Згарі (Каневщини).

Поряд із земськими училищами в селах функціонувала освітня мережа духовного відомства. В «Клировой книжке Полтавской епархии на 1902 год», згадується про наявні на той час у селі Вознесенському навчальні заклади: «...в приходе школа грамоты и земско-народное училище».

Школи грамотия вляли собою найнижчий тип закладів початкової освіти, їх створення і утримання цілком покладалися на парафіян. За своїм значенням вони ставились нижче церковно-парафіяльних. Термін навчання в них, як правило, тривав два роки. В «Справочной клировой книге по Полтавской епархии на 1912 г.» при Вознесенській церкві вже зазначено церковно-парафіяльну школу. Можна припустити, що школу грамоти було переформатовано до рівня церковно-парафіяльної. Такі школи утримувалися коштом церкви та грошовими внесками сільської громади. Однокласні ЦПШ передбачали 2-3, а двокласні, відповідно 4-5-річне навчання. В них дітей навчали елементарної грамоти.

Основна увага в такій школі приділялась вивченню релігійного вчення. Учні залучалися до церковних обрядів. Викладання мирських наук обмежувалося початковим вмінням і навичкам з читання, письма, лічби. Найважливішим завданням покладеним на ЦПШ стало виховання християнської моралі. Послух та вимоги до поведінки в ЦПШ були вищі, ніж в інших навчальних закладах, існувала сувора дисципліна, при навчанні учнів застосовувалися тілесні покарання. Навчальний рік був коротким, заняття розпочинались від свята Покрови (14 жовтня) і тривали до Великодня.

Такі школи цілком задовольняли скромні запити зазвичай взагалі малоосвіченого і набожного сільського люду: батьки задовольнялись вмінням дітей стерпно писати й читати та співати псалми.

Однак навчання в закладах духовного відомства загалом було незадовільним, бо давало обмежений обсяг знань. Земські училища мали кращу базу та забезпеченість кадрами. По стану викладання такі училища в порівнянні були вище ніж приходські школи. В результаті чого циркуляром 1906 року їх передано у відання земств. 1909 року Вознесенське училище згадується уже як «зведене», тобто було об'єднано земське народне училище і церковно-приходська школа.

*Незважаючи на наявність певного зрушення, що відбулися в галузі освіти, загальний рівень писемності вознесенців був досить низький: за переписом 1910 року він становив 28 %. Лише 58 місцевих жінок (7,8 %) уміли читати й писати. Нечисельною була інтелігенція села – всього 12 осіб (до числа осіб «інтелігентних занять» тоді причисляли учителів, медиків і духовенство). У Пальмірі рівень писемності місцевого люду був ще нижчий: він становив 18 %. Усього 14 пальмірських жінок – 4,4 %, уміли читати й писати. Золотоніське повітове земство було одним з найпрогресивніших в Полтавській губернії. Про введення загальної початкової освіти для усіх дітей повіту ним було заявлено ще у 1907 році. Впроваджуючи це рішення в життя, земство поступово розширювало «школьну сеть», споруджуючи школи. 1911 року у Вознесенському зведено нову кам'яну будівлю училища з просторими і світлими класами на 4 кімнати. Тоді ж його переформатовано в двокласне, в якому навчались учні віком від 7 до 15 років. 1917 року за подібним проектом на прохання громади збудовано і введено в дію початкове училище і в Пальмірі, в ньому навчались діти у віці 8-11 років.

Діти були переважно з селянських родин, дівчат серед них було обмаль: вони традиційно навчалися в місцевій церковно-приходській школі, але уже під опікою земства. Зайняття в школі розпочиналися з 1 жовтня і тривали до 1 квітня, тобто навчальний рік тривав бл. 145 днів. В штаті школи працювало 3 вчительки і священник-законовчитель. Підручники були шкільні, решту докупляли. Замість столів і лав у класах з'явилися зручні парти, з відкидною кришкою.

Зміст навчання в земських училищах мав світський і ґрунтовний характер. Навчання велось російською мовою, українська не вивчалась. Дозволялося спільне навчання хлопців та дівчат. Майнового цензу при вступі в школу не існувало. Навчання розпочиналося, коли різко скорочувалися польові роботи, і проводилося до їх початку. Нерідко діти приходили в школу з запізненням і залишали її задовго до закінчення навчального року: навчатися було ніколи за господарськими роботами, до яких змалечку залучались сільські діти. Та найбільше на заваді навчанню стояла бідність. За навчання потрібно було платити. Тому далеко не всі діти відвідували школу.

Утримувались училища на спільні кошти земства і сільських громад. За пропозицією предводителя золотоніського дворянства В. В. Косюри та голови земської управи С. В. Лукашевича з 1902 року було намагання поступового введення безоплатного навчання.

Істотно реформувавши у 1908-12 роках шкільну освіту, земські школи стали провідним типом освітніх закладів на селі. Освіта поступово ставала доступною широкому колу населення. До 1917 р. кількість грамотних серед населення подвоїлась. Але стан освіти залишався ще низьким. Доволі прикрим фактом був низький рівень грамотності серед жіноцтва. У 1913 р. з 1590 жителів Вознесенського 1147 були неписьменними, лише 59 жінок уміли читати й писати.

У березні 1917 року громади 17 з 20 волостей Золотоніського повіту ухвалили рішення про відкриття «змішаних» гімназій (для одночасного навчання хлопців і дівчат), це було підтримано повітовим земським зібранням. Вознесенське, як волосний центр мало достатню матеріальну базу для створення гімназії.

Безсумнівно на початок 1917 року освіта мала певні і вже помітні успіхи.

В період революцій, на хвилі демократичного та національного піднесення за ініціативою товариства «Просвіта» владою УНР проведено українізацію освіти. (Осередки «Просвіти» були в кожному волосному центрі, просвітянами перш за все були вчителі та інші представники інтелігенції проукраїнської орієнтації). По неділях просвітяни влаштовували заняття по селах для неписьменних. Під час громадянської війни, при короткочасному перебуванні під окупацією денікінців поборники «єдиної і неділимої» повикидали з класів україномовні підручники і книжки та портрети Т. Шевченка.

З остаточним утвердження радянської влади, 1920 року систему освіти піддано істотному реформуванню. На зміну земським і церковно-приходським школам освітні заклади реорганізовано в єдиний тип загальноосвітніх шкіл – «трудова школа» з поділом на два ступені: 1-4 класи для дітей віком від 7 до 13 років та 5-7 класи для 13-16-річних. Введено обов'язкове навчання дітей віком від 7 до 16 років. ЦПШ ліквідовані в контексті відділення церкви від школи. В час лібералізації національної політики запроваджено навчання учнів рідною (українською) мовою. Школа стала доступною всім незалежно від суспільного й майнового становища.

У Вознесенському і Пальмірі колишні земські училища реорганізовано в початкові школи з обов'язковим 4-класним навчанням. Нестачі навчальних приміщень не відчувалось, використовувалась і будівля колишньої ЦПШ.

В час економічної скрути 1920-х років доводилось вирішувати нагальні потреби поліпшення роботи шкіл: шкільні помешкання невідремонтовані, необхідного інвентаря і підручників для проведення навчальних процесів було обмаль, бібліотеки припинили свою роботу (зникли), були проблеми з опаленням. 7 листопада 1920 року в селах повіту провели суботники: ремонтували й приводили в порядок школи.

В 1924-25 навчальному році в Золотоніській окрузі ще не всі діти шкільного віку були охоплені навчанням: вдалося охопити 22,3 відсотка дітей (8-15 років). З 1927 р. всі школи перейшли на державне забезпечення, плата за навчання була відмінена, тобто безоплатність освіти за радянської влади відбулася не відразу.

Тяжка спадщина залишалася з минулих років. Місцеве населення в більшості було неграмотне. Для подальшого розвитку суспільства принципове значення мала ліквідація неписьменності, що розпочалася з 1921 року. Крім навчання дітей, вчителям (вони й були ліквідаторами неписьменності) належало охопити навчанням грамоти всіх неписьменних людей середнього та старшого віку. Вдень навчали дітей ввечері, – дорослих. Заняття з «лікнепу» проводили в школах які вечорами діяли як Сільбуду. Навчання дорослих

розпочиналося по закінченню сільгоспробіт і тривало до їх початку. Неграмотність серед дорослого населення, в основному була подолана: 1936 року програму лікнепу закрили, як таку, що виконала свою роботу. Боротьба з неписьменністю була безсумнівним і беззаперечним позитивом перших років радянської влади.

Підростаюча зміна виховувалася через створену систему «жовтенята-піонерія-комсомол». В 1920-30-і роки рішуче велась активнаатеїстична пропаганда, з початком колективізації вчителі і учні залучались до масованої агітаційно-пропагандистської роботи серед населення.

1929 року Вознесенську школу переформатовано в семирічну. В Пальмірі продовжувала діяти початкова школа.

1930 року запроваджено загальне обов'язкове 7-річне навчання в містах і 4-річне на селі. 1932 року встановлено три типи шкіл: початкова (4), неповна середня (7), середня (10 років). Запроваджено єдиний день початку навчального року – 1 вересня, визначена тривалість уроку – 45 хвилин, введена 5-бальна система оцінювання знань. 1934 року прийнята постанова про обов'язкову 7-річну освіту. Розпочато перехід до загальної 7-річної освіти на селі та 10-річної в містах.

Наприкінці літа 1941 року головний корпус Вознесенської школи був задіяний під госпіталь однієї з дивізій, що вела оборону Черкас, а потім лівого берега Дніпра. 21 вересня шкільне навчання перервала окупація. Школи закрили, заняття не проводилися. В 1941-43 роки будівлі місцевих шкіл використовували під інші потреби: Пальмірської як складське приміщення, Вознесенської (кам'яної) як молитовний будинок місцевої релігійної громади, а інші, просто, не використовувалися.

Стрімкий наступ і обхідний маневр бійців Червоної армії 22 вересня 1943 року, не давав часу на повне нищення інфраструктури села – будівлі Вознесенської школи (цегляної і «глинянки») вціліли. Проте у Пальмірі, будівлю школи заповнену зерном загарбники підпалили. Місцеві мешканці як змогли загасили вогонь, але будівля зазнала суттєвих пошкоджень.

Одним з першочергових завдань після звільнення від загарбників стало відновлення роботи шкіл. До 15 листопада належало завершити ремонт шкіл, забезпечити їх меблями, приладдям, без зволікань розпочати навчання. При підтримці батьків, хоч і в великих нестатках у Вознесенській школі вдалося відновити навчання. Будівля Пальмірської школи потребувала тривалого ремонту і розпочала свою роботу після докладених зусиль лише на початку наступного 1944-45 навчального року.

Два роки окупаційного режиму завдали великої шкоди. Шкільне майно, приладдя, частина меблів, як і приміщення шкіл без догляду не зберігались, і значною мірою були доведені до непридатності. Приміщення були холодними, без освітлення. Не вистачало найнеобхіднішого: шкільних меблів, підручників і зошитів. Знудьговані по книжках діти надолужували прогаяне. Відновлені після дворічної перерви заняття дітей в школі проводились за ущільненою програмою, з тим, щоб за скорочений час пройти річну програму. Класи не відповідали віковій комплектності, були переповненими дітьми-переростками. Відвідування школи частиною учнів було вкрай незадовільним через нестатки. До існуючих проблем додався ще й голод 1947 року.

В перших двох четвертях 1943-44 навчального року ще не було навчання 7-го класу. Дехто з учнів продовжували навчання в сусідніх селах Богуславці та Ковтунах, де діяли семирічки.

З часом робота школи поступово налагоджувалась. Стали доступними підручники, зошити, пера ручок. В умовно достатній мірі було в наявності необхідне унаочнення. Шляхом збирання книжкового фонду за ініціативи учнів та вчителів організована бібліотека. В подальшому кошти на придбання книг виділялися державою.

Реорганізація Вознесенської школи до статусу середньої відбулася 1945 року. 1947 року відбувся перший випуск.

1949 р. школи перевели на утримання з районного бюджету. До 1953 року навчання у старших (9-10) класах середніх шкіл залишалось платним. Підручники, зошити та інше придбавали за власні кошти.

1957 року у Вознесенській середній школі працювали 32 учителі, з них – 12 з вищою, решта з неповною вищою і середньою спеціальною освітою. Того року учнів у школі навчалось 519, завершили навчання 82 юнаків і дівчат. Навчанням охоплено 100 відсотків дітей шкільного віку: виконувався Закон про обов'язкове навчання – «всеобуч». В шкільній бібліотеці нараховувалось 5000 книг. Навчання проводилось на двох окремих шкільних подвір'ях.

З метою наближення до місць проживання учнів початкові школи діяли у складі 1-4 класів в Пальмірі, Новоселиці, Каневщині та Петровського. Вони діяли окремо і там навчали учнів по 2 вчителі у комбінованих класах. 1964 року всі школи на території Вознесенської сільської ради об'єднали в одну. Для старших учнів (з 5-го класу) з Новоселиці Каневщини, Петровського та селища радгоспу «Каневщанського» організовано підвезення до Вознесенської середньої школи.

Вечірня школа сільської молоді на базі Вознесенської загальноосвітньої школи розпочала працювати з 8 класу в 1961 році. Працююча молодь без відриву від виробництва мала можливість одержати атестати про середню освіту по закінченню навчання. Перший випуск відбувся 1963 року. В 1964-65 роках при місцевій школі навчались заочники Золотоніської заочної середньої школи.

З середини 1950-х – до початку 1970-х років мав місце прояв демографічного сплеску. Наявність робочих місць на пристанційних підприємствах спричинила приплив населення, в тому числі і дітей шкільного віку. До того ж Вознесенська СШ охоплювала навчанням учнів з сусідніх сіл, де були семирічні школи. Зростання кількості учнів було стійким, відчутною була нестача навчальних приміщень. Навчання проводили у дві зміни: з першого по сьомий класи – перша, 8-10-і – друга зміни. 1958 року на потреби школи було передано будівлю сільської ради. Окрім того, 1960 року методом народної будови, за підтримки місцевого колгоспу, споруджено новий корпус на 5 класних кімнат. Задіяними були і пристосовані т. зв. куркульські хати. З 1 вересня 1960 року навчання проводилось в одну зміну, але в семи-восьми будівлях. Ситуація ускладнилась з початком будівництва потужного цукрозаводу. Збільшення кількості дітей шкільного віку було стрімким. На 1964 рік в школі навчався 541 учень, 1965 – 640 учнів. В школі діяло 2-3 паралелі – класи «А, Б, В». Найгострішою проблемою стала нестача приміщень. 1967-69-х роках знов велось двозмінне навчання. Незручності проявлялись для учнів другої зміни, вчителям доводилося працювати з великим навантаженням.

На той час середню освіту здобули 816 осіб. За 1965-66-й навчальний рік школа випустила два класи – 10-й і 11-й. З 1946 по 1965 рік навчання у Вознесенській СШ закінчили 734 учні (разом з вечірньою), з них із золотими і срібними медалями 19 учнів. На 1969 рік навчання закінчили 986 учнів. у Вознесенській школі працювало 33 учителі. Навчанням охоплено 100 відсотків дітей шкільного віку. Виконувався Закон про обов'язкове навчання – «всеобуч».

Атестати про здобуття середньої освіти у Вознесенській СШ отримали 1947 року – 7; 1948 – 16; 1949 – випуску не було; 1950 – 19; 1951 – 15; 1952 – 25; 1953 – 46; 1954 – 64; 1955 – 68; 1956 – 87; 1957 – 83; 1958 – 63; 1959 – 66; 1960 – 46; 1961 – 39; 1962 – не було випуску, бо 10-й клас продовжував навчання в 11-му класі, за реформою 1959 року; 1963 – 31; 1964 – 23; 1965 – 36; 1966 – 84; 1967 – 51 особа. Разом з випусками денної і вечірньої школи 734 учні.

На середину 1960-х років в школі було в наявності 4 методичні кабінети з лабораторією, бібліотека, 2 майстерні (по металу й дереву), школа оснащена посібниками та навчальним обладнанням. При школі знаходилися навчально-дослідна ділянка, метеорологічний та спортивні майданчики, стадіон (заняття, в ті роки, розпочиналися з ранкової фіззарядки), працював буфет.

Село потребувало нової сучасної школи. 1965 року розпочато будівництво за типовим проектом на 420 учнів. Її введено в дію 30 серпня 1969 року: це було давно на часі. Школа відповідала всім вимогам, які ставились перед навчальним закладом. Має просторі навчальні класи та холи, спортивний і актовий зали, оснащена центральним паленням. У тому ж році відчинила двері й Пальмірська середня школа у селищі цукрозаводу. Частина учнів з 749, які до цього навчалися у Вознесенській школі, перейшли навчатися у Пальмірську. Навчання стало однозмінним.

1974-75 роках запроваджено кабінетну систему навчання з окремих дисциплін. На той час освіта стала на значно вищий рівень. На заняттях використовували технічні засоби: телевізор, кіноапарат, програвач, магнітофон, епіскоп та ін. Школа була забезпечена кадрами. Колектив постійно поповнювався молодими педагогами-випускниками ВУЗів.

Школа давала випускникам глибокі й міцні знання, (не мало з них відзначені золотими та срібними медалями). Це забезпечувало можливість успішного продовження навчання у вищих учбових закладах та отримання середньої-спеціальної освіти.

Здійснювалась програма трудового виховання учнів. Справжньою школою трудового гарту була учнівська виробнича бригада, створена 1962 року зі старшокласників. За нею закріплено 30 га дослідного поля при Пальмірській сортодільниці. За вагомі досягнення вона учасник виставок ВДНГ у Києві та Москві, 4 вчителі і 6 учнів нагороджено бронзовими медалями. Велась робота з професійної орієнтації та свідомого вибору і підготовки кадрів масових професій – тракториста.

Працювали навчальні та спортивні гуртки, розгорнуто патріотичне виховання, велась плідна краєзнавча робота, як осередок культури діяла шкільна художня самодіяльність. Педагоги повністю перебрали на себе позакласну виховну роботу. Позакласне дозвілля постійно знаходились в полі зору вчителів. Активно діяли піонерська та комсомольська організації школи, остання мала відзнаки.

Зберігаючи та примножуючи добрі напрацювання Вознесенська середня школа була в числі кращих в районі. За рівнем організації навчального процесу вона відзначалася одною з передових, відомою в Україні і за її межами. Про її плідну і творчу роботу писали районні, обласні й республіканські газети й журнали. Для ознайомлення з досвідом роботи школи приїжджали вчителі з району і області, делегації з республік СРСР та зарубіжжя. На районну дошку пошани заносились учителі, педагогічний колектив – на обласну.

Педагогічний і учнівський колектив школи відомий, як ініціативний, крокуючий в ногу з життям. Про спільні успіхи вознесенських вчителів і їхніх учнів свідчать численні дипломи, Почесні грамоти, здобуті на районних та обласних олімпіадах, де учні школи неодноразово виборювали призові місця. Звісно, що своїм успіхам школа завдячує наполегливій праці досвідченого, злагодженого колективу вчителів.

За сумлінну педагогічну працю та громадську роботу 9 вчителів відзначено державними нагородами, відзнаками (грамоти, дипломи) – 18. Звання Відмінника народної освіти УРСР удостоєні 26 вчителів, СРСР – 1, Заслуженого вчителя України – Єфросинія Михайлівна Михайлик та Володимир Миколайович Макаренко.

У Вознесенській школі працювало багато самовідданих і талановитих педагогів. Вони добивалися повної успішності прагнули дати учням глибокі знання та міцні ідейні переконання, виховували любов до праці, формували вміння наслідувати високі моральні

якості. Школа може пишатися не одним знаним педагогом, однак на особливу шану заслуговує відмінник народної освіти УРСР Микола Мусійович Гуйван, який віддав школі 27 (1946-73) беззмінних років. На нього і очолюваний ним колектив педагогів лягли складні проблеми повоєнного часу, вирішення організаційних питань становлення школи у статусі середньої, роботи школи в умовах гострої нестачі навчальних приміщень, «обживанню» та опорядженню нової будівлі школи. Саме при ньому, значною мірою відбулося відновлення та розвиток освіти у Вознесенському, започатковані кращі шкільні традиції.

Педагогічний колектив школи завжди був активним у житті села, вчителі традиційно виконували громадську роботу (11 вчителів обирались депутатами сільської ради). Також приймали активну участь у культурно-масовій роботі, мали авторитет і були шанованими.

Школа в усі часи займала в селі визначне місце, за традицією завжди залишалася в центрі громадського життя. Їй приділялась особлива увага.

З 1991 року змінились зміст і форми навчання і виховання учнів. Школа переформатована в загальноосвітньою I-III ступенів, разом з дошкільним дитячим закладом створено навчально-виховний комплекс. Ця, нова сторінка з історії школи ще чекає висвітлення.

За 150 років своєї діяльності цей навчальний заклад дав старт у доросле життя не одному поколінню вознесенців та мешканців сусідніх населених пунктів. Маючи свою незамінну роль, на життєво важливому шляху Вознесенська школа торує шлях в майбутнє!

Обмеженість простору на шпальтах газети не дає змоги висвітлити в повній мірі, тому на разі зазначено лише основні віхи з історії школи.

Оублікованоз редагуванням у Віснику Золотоніщини 29. 09. 2022 р.

